

Izaja vsak dan razen nedelj in praznikov.
Issued daily except Sundays and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredništvo in upravljalni prostor: 2657 N. Lawrence av.
Office of publication: 2657 N. Lawrence av.
Telephone: Lawrence 4635.

LETO—YEAR XI. Cena lista je \$3.00. Entered as second-class matter January 23, 1918, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. CHICAGO, ILL., četrtek, 26. septembra (Sept. 26) 1918. Yearly subscription \$3.00 ŠTEV.—NUMBER 226.
Published and distributed under permit (No. 148) authorized by the Act of October 6, 1917, on file at the Post Office of Chicago, Illinois. By order of the President, A. S. Burleson, Postmaster General.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1102, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

ZAVEZNIKI PRODIRAJO V BOLGARIJO.

SCHEIDEMANNOVCI IMAJO ZAHTEVE.

Naznanjajo pogoje za imenovanje socialističnih ministrov.
O pravici samoodločevanja ne vedo nič.

London, 25. septembra. — Ameriški dopisnik "Daily Expressa" poroča, da je nemška socialna demokratična stranka — to je Scheidemannova večina — sprejela resolucijo, po kateri vstopijo njene član v nameravano novo vlado le pod sledečimi pogoji:

1. Mirovna resolucija parlamentarne večine se mora na vsak način vzdržati.
2. Nemčija mora priznati ligo narodov.
3. Nemčija mora jasno in dolučno izjaviti, da se zavezuje za obnovitev Belgije, Srbije in Črne Gore.
4. Brest-litovska pogodba ne sme biti zapreka miru.
5. Od Nemčije zasedeno ozemlje na vzhodu se mora izprazniti.
6. Lorenzi se mora garantirati avtonomija.

Scheidemannova stranka se s temi zahtevami nekoliko razlikuje od Hertlinga, ampak resničnih potreb časa očito tudi ona ne razume. Njene zahteve bi imele kaj zveličati leta 1914, ali pa enkratno 1915, sedaj so pa v splošnem brez pomena.

Čemu se ukvarjajo Scheidemannovi s takozvano resolucijo večine, s katero je nemški kancelar soglašal, ki pa vendar ni v politiki in taktiki nemške vlade prav nič izpremenila? Kancelar jo je bil pohvalil z dodatkom, da jo sprejema, "kakor jo on razume". Tako sprejema nemška vlada vsako reč. Tako je na primer slovesno sprejela načelo samoodločevanja narodov; kako ga je praktično razumela, je pokazal brest-litovski mir, ki je sledil oni glasoviti resoluciji.

Ligo narodov je priznaval že Bethmann-Hollweg z znamenito pripombo, da je Nemčija pripravljena postaviti se ji na čelo. Kako si je predstavljala ligo narodov z nemškim kajzerjem na čelu, ne bo težko uganiti.

V novi resoluciji Scheidemannove stranke so nekatere točke, ki so same na sebi lepe. Mogoče je celo, da jih vlada prizna, kajti v Berlinu je marsikaj mogoče. Toda kaj bi se s tem pridobilo? V resoluciji ni tako važno, kar je v njej, kakor tisto, kar tam manjka. Po nazorih nemške socialistične večine bi bilo vse dobro, če bi se vrnila tiste razmere, ki so bile v Evropi pred vojno. Belgija naj postane zopet Belgija, Srbija in Črna Gora naj postaneta, kar sta bili, pa — mirna Bosna.

Po starih letih krvave vojne, po velikih žrtvah, za katere je v prvi vrsti odgovorna Nemčija, ki je imela voljo za vojno, se svet ne more zadovoljiti s tem, da se vrne status quo ante bellum. Dokler nemški socialisti tega ne spoznajo, niso faktor miru, ker se mora novi mir vendar postaviti na trdnjako medlaga, nego jo je imel do avgusta 1914.

Najvažnejša stvar, ki jo pogrešamo v resoluciji Scheidemannove, je načelo samoodločevanja narodov, brez katerega ne more biti shranjanja mira. Da se ne postavijo na pravico z vso močjo, je kardinalni greh nemških večinskih socialistov; kajti tega načela ni izšla še ruska revolucija, ni ga razglasil predsednik Wilson kot cilj novega, doslej nezasičenega, ampak bilo je že davno v programu socialistične Internacionalne. Zdi se pa, da ni to, kar je lu-

ternacionalna véasi sklepala, nikakor več merodajno za nemško socialistično večino, ki je tekom te vojne postala popolnoma nacionalistična v slabem pomenu besede. Ohranitev Nemčije in Avstrije v dosedanjih obliki je tej stranki več kakor vsi socialistični programi.

Véasi so znali nemški socialisti nastopati za svobodo zamorcev. Dve leti je tega, kar so pozivali socialiste v Indiji, v Perziji in Koreji (!), naj se bojujejo za svojo narodno neodvisnost. Da imajo prednosom narode, ki hrepeno po svoji samostalnosti, so navidezno popolnoma prezrli, ko so po Koreji iskali socialiste.

Če bi priznali pravico samoodločevanja, bi jo seveda morali priznati tudi od Nemčije podjarmljenim Poljakom, Alžacanom in avstrijskim narodom. Ali Nemčija in Avstrija sta za Scheidemannovo družbo nedotakljivi.

Tako se seveda ne more priti do mira, ki ne bi bil nikakršen mir, če bi se pustile neizpremenjene razmere, iz katerih vsak hip lahko vzplamti nova vojna. Zato ni mogoče smatrati Scheidemannovo skupino za stranko miru.

Značilno je, da ne zahtevajo večinski socialisti kot pogoj za svoj vstop v ministrstvo niti v Nemčiji sami nobene ustavne izpremembe, ampak so pripravljeni na sodelovanje s kajzerjem, dasi nimajo najmanjše garancije, da se razmere v deželi kaj demokratizirajo. Če prizna nemška vlada njihovo resolucijo, pride nekoliko njihovih članov na ministrska mesta. To bo vse. V dogodkih svetovnega pomena se pa ne izpremeni nič.

AVSTRIJA DAJE NEMČIJI UKAZE?

Strah pred revolucijo v Karlovi monarhiji baje povzročuje pritisk na kajzerja.

Rotterdam, 25. sept. — Zdi se, da se nagloma razvija situacija, v kateri utegne napoved Avstrije, da bo samostojno nadaljevala akcijo, imeti direkten in morda odločilen vpliv na nazore Nemčije glede na vojno in možne pogoje miru.

Izjava barona Buriana, da ni bilo med obema vladama nesoglasja glede na čas, kdaj naj se odpošlje mirovna nota, puška odprto vprašanje, kaj je bilo z berlinskim ugovorom sploh.

Od dne do dne postaja jasnejše dejstvo, da je dunajska vlada pravič izza izbruha vojne tako trdovratno vztrajala na svojem stališču, da je Nemčija morala odnehati ali pa računati z bolj neugodno alternativo.

Po informacijah iz krogov, ki so dobro poučeni o položaju v obeh državah, je Avstrija zapustila svojo prejšnjo pasivno stališče, ker je bila na to prisiljena vsled skrajne kritične situacije v monarhiji. Nota zaradi mirovne diskuzije je bila odposlana v nadi, da se prepreči ali pa vsaj odgodi resna vstaja. Ta revarnost tudi sedaj še ni minila. V zvezi s tem se poroča, da priti- lako posodijo tej deželi več kot \$10,000 z nakupom liberty bondov.

Kakšno vlado pa misli baron Burian, da bi bilo treba uvesti v Avstrijo? Ali misli, da zastopa Habsburški avstrijske narode?

MINIMALNA SVOTA ČETRTEGA VOJNEGA POSOJILA JE 6,000,000,000.

NOVI BONDI BODO NOSILI 4% OBRESTITI.

McAdoo apelira na bogataše in korporacije.

New York, 25. sept. — Šest milijard dolarjev bo minimalna svota četrtega vojnega posojila, kot je naznanil zakladniški tajnik McAdoo v govoru, ki ga je imel v dvorani Carnegie v tem mestu. Ameriško ljudstvo bo, kakor pri vseh dosedanjih posojilih, tako tudi pri tem podpisalo gorj omenjeno svoto, ki pa bo koncem kampanje presegala minimalno svoto \$6,000,000,000. Ameriško ljudstvo je pripravljeno žrtvovati vse, da se pripomore Z. D. do hitrejši zmage. To se je videlo tudi na shodu v dvorani Carnegie, kjer je zbranimu občinstvu govoril zakladniški tajnik McAdoo in ga pozival na vstrajnost in poštrevost.

Zakladniški tajnik je v svojem govoru pred številno množico med drugim dejal: "Zakladniški departament Z. D. vpraša ameriško ljudstvo za 6,000,000,000 dolarjev četrtega vojnega posojila. To svoto potrebujemo za pokrivanje stroškov vojne. Mi ne moremo zbiti kajzerja brez denarnih sredstev. Mi ne moremo pridobiti demokracije in svobodo narodom ter uvesti trajni mir brez teh sredstev. Ogromne svote, ki jih potrebuje Amerika v tej vojni, ne gredo vse za razdejalne svrhe. Velike svote gredo za konstruktivna dela, ki bodo prinašala koristi ameriškiemu ljudstvu. Mi gradimo velikanske trgovsko mornarice; ko bo dograjena in izpolnjena, bo največja in najsposobnejša trgovska mornarica na svetu. Naša trgovina po vojni se bo razvijala s pomočjo te mornarice in denar, ki ga investiramo v to svrhu, bo v korist vsemu ameriškiemu ljudstvu".

McAdoo je dejal, da je dolžnost vsakega Američana kupiti bonde vojnega posojila, kajti vojna se vodi v interesu vsega ameriškega ljudstva in kar je glavno, za interese svetovne demokracije. "Plače so v Ameriki danes višje, kakor kdaj poprej, je dejal zakladniški tajnik, in nadaljeval: "Tisti, ki zapravijo vse, kar zaslužijo, ne namo da žive v paradizu neumnežev, nego škodujejo tudi deželi. Oni žive v paradizu neumnežev zato, ker ne moremo in ne smemo pričakovati, da se bo enaka prosperiteta nadaljevala tudi po vojni, ko se bo pričela prenehati industrija. Vsak dolar, ki ga prihranite sedaj in naložite v liberty bonde, bo vreden veliko več, kadar nastopijo zopet mirni časi".

Korporacije in bogataši se niso zadostno odzvali.

V svojem govoru se je McAdoo dotaknil tudi ameriških finančnikov, katere je kritiziral, da se niso v zadostni meri odzvali pri nakupovanju tretjega vojnega posojila. Dejal je, da izmed 18,000,000 Američanov, ki so kupili liberty bonde, jih je bilo samo 22,500, ki so kupili bonde v vrednosti čez \$10,000. V tem številu so vštete tudi korporacije. "Bilo bi nesmiselno, je dejal McAdoo, ko bi mislili, da je v Združenih državah samo 22,500 mož, žen in korporacij, ki lahko posodijo tej deželi več kot \$10,000 z nakupom liberty bondov".

Obsojal je taktiko švindlerjev in brezvestnih nepatriotičnih ljudi, ki so kljub ponovnim apelom zakladniškega departamenta priporočali imeteljem liberty bondov, naj jih premene za druge vrednostne (Dalje na 3. str., 2. kol.)

ZBORNICA ZA PROHIBICIJO.

DEŽELA POSTANE SUHA S PRVIM JULIJEM.

Priporočilo uprave za uvažanje tujesemskih vin do 1. maja 1919 odklonjeno.

Washington, D. C. — Zbornica je sprejela s 171 proti 34 glasovom senatni prohibicionistični dodatek k poljedelski predlogi. Le predsednik Wilson lahko prepreči s svojim vetom, da dežela ne postane suha z dnem 1. julija 1919.

Zbornica je pri glasovanju odklonila vsako modifikacijo, ki bi umnila prohibicijo. Porazeno je bilo celo priporočilo uprave, ki določa, da se tujesemska vina uvažajo do 1. maja 1919.

Glavne določbe v prohibicionistični predlogi so:

Prepoved prodajanja opojnih pi-jac s dnem 30. junija 1919.

Prepoved varenja piva in izdelovanja vina po 1. maju 1919.

Pooblastitev predsednika, po kateri lahko določi prohibicionistične pasove okoli rudnikov, ladje-delnice in municijskih tovarn.

Predlog je tako sestavljen, da prohibicija preneha z demobilizacijo armade in koncem vojne.

Predsednik Wilson je že odredil, da preneha varenje piva s prvim decembra, kuhanje žganja je prenehala že lani.

Na predlog kongresnika Kahana iz Kalifornije je bilo odklonjeno priporočilo za uvažanje vina do prvega maja. Mr. Kahana je vtemeljeval svoj predlog, da bi tujesemsko vino prišlo v veliki množini na ameriški trg in bi delalo konkurenco domačemu vinu.

Predloga pojde sedaj pred kongresni konferenčni odbor. Izpravnosti je treba več točk in minilo bo nekaj tednov, preden odpošljejo predlogo predsedniku v podpis.

UGRABLJENO DEKLE POBEGNILO BANDITOM.

Kansas City, Mo. — Trije možki in dve ženski so ugrabili 18-letno gde. Lucile Carter, hčer kanadskega oficirja. Malopridneži so jo kloroformirali in jo odnesli na avtomobil, na katerem so jo imeli ujetjo skozi več ur. Po polnoči se ji je pospešilo pobegniti. Ko se je vrnila v hotel Savoy, v katerem je bila nastanjena, pogrešla je svoje dragulje in denar.

Gde. Carterjeva je bila odgojena v nekem samostanu v Vancouverju, B. C., in je došla sem, da se sestanje s svojim očetom.

ZENE NISO SPOSOBNE ZA CESTNOŽELEZNIŠKO SLUŽBO.

Cleveland, O. — Gde. Margaret Rusakovska in Henry B. Dielman, zvezna preiskovalec v delavskem departamentu, priporočata, da žene prenehajo opravljati službo prevodnikov na cestnoželezniških vozovih po prvem novembru tega leta.

Zvezna preiskovalec sta pronašla, da industrijalne razmere v Clevelandu ne opravljajo, da bi bile ženske uslužbene v cestnoželezniškem obratu. Preden je bila podana razsodba, je bilo nastavljenih že nad 200 žensk, ki bodo sedaj odpuščene.

ŠTRAJKUJOČI OGNJEGASCI SO SE VRNILI NA DELO.

Rock Island, Ill. — Tukajšnji ognjegasci so se vrnili po posvetovanju z mestnimi komisarji, na katerem so se sporazumili na kompromisni predlog.

VREME.

Danes nestanovitno in hladnejše. Lahki severozapadni vetrovi.

BOLGARSKA ARMADA RAZDVOJENA.

Maršal Foch v ofenzivi pri St. Quentinu. — Nemci se obupno branijo. — Centralni zavezniki pred bližajočo katastrofo. — Angleži vjeli 40,000 Turkov.

London, 25. sept. — Po dosedanjih poročilih iz macedonskega bojišča tu sklepajo, da bo poraz centralnih zaveznikov na bojiščih Balkana mnogo večji in popolnejši, kakor pa turški v Palestini.

Pariz, 25. sept. — Velika zavezniška armada je prekoračila reko Vardar. Pri svojih zaobračajočih operacijah ogrožajo utrjeno bolgarsko postojanko Strumnico. Napredovanje zaveznikov na zapadni balkanski zoni ogroža bolgarske čete, ki se umikajo v Albanijo.

London, 25. sept. — Napredovanje srbskih čet na levem bregu reke Vardar in severno od gradsko-prilepke ceste se nadaljuje nemoteno. Velike množine vojnega materiala je padlo v roke srbskim in ostalim zavezniškim četam.

London, 25. sept. — Zavezniki so dosegli zadnjih par dni na raznih bojiščih velike uspehe. Turška armada v Palestini je strta in bolgarska fronta v Macedoniji je razkopana.

Maršal Foch je ponovil veliko ofenzivo za zavzetje St. Quentin, te najmočnejše postojanke na Hindenburгови črti. Zadnje vesti poročajo, da so francoske in angleške čete okupirale štiri vasi komaj dve milj od St. Quentin. Vjeli so 1300 nemških vojakov. Zavezniške armade nadaljujejo s pritiskom na St. Quentin kljub silovitemu nemškemu odporu, ki hočejo obdržati to njihovo postojanko za vsako ceno. Valed tega ne morejo zavezniki vzeti te trdnjave na mah, toda prelajale mora nemški odpor odnehati.

Nacrt zaveznikov je brezdvomno potisniti nemške armade iz Francije do te mere, da jih pridobijo na Hindenburгови črti je korak bliže k temu cilju. Ko bodo nemške čete potisnjene iz nekaterih najmočnejših točk na omenjeni črti, potem se bo zavezniško prodiranje zopet hitreje nadaljevalo.

V Macedoniji pridobivajo zavezniške čete nadaljne uspehe. Pri-lep je padel in zavezniške armade so pričele invadirati Bolgarijo. Vseposvoda so bolgarske čete na begu in njihovo umikanje je disorganizirano; zavezniki jim tesno sledijo. Nemške čete se trudijo organizirati bolgarske armade in ustaviti prodiranje zaveznikov, toda dosedaj niso imeli uspeha. Zavezniki napredujejo od pet do deset milj dnevno, na nekaterih mestih fronte tudi več.

Če bodo zavezniki izbrili vojno situacijo na Balkanu v polni meri, tedaj bo Bolgariji prizadejan udarec, ki jo bo potisnil, če ne za stalno, vsaj za gotovo dobo iz vojnih operacij. Zagotovo, s katero so razdvojili zavezniki bolgarske armade, so razdelili in en del se pomika severno v Srbijo in drugi del prodira v srce Bolgarije.

Kakor stoji stvar sedaj, je za Bolgare prav malo upanja, da se bodo mogli uspešno ustaviti zaveznikom. Na zaveznikih je pa leželo, da jim ne dajo časa za organiziranje bolgarskih armad.

ANGLEŽI VJELI 40,000 TURKOV V PALESTINI.

London, 25. sept. — Angleški vojni urad naznanja, da je bilo pri zadnjih operacijah v Palestini vjetih čez 40,000 Turkov. 265 topov je padlo Anglešem v roke.

Ostanki turške armade se umikajo severno ob hedžalski železnici. Britske armade, ki operirajo vzhodno reke Jordan, se nahajajo v ugodni poziciji prekrizati uspešen beg turški armadi.

SAVEZNIŠKA KAVALERIJA PRODIRA V BOLGARIJO.

Pariz, 25. sept. — Zavezniški prednji oddelki konjenice so na več mestih prekoračili bolgarsko mejo toda zavezniška infanterija jih še ni došla.

Topništvo obstrejuje gorske prelaze, da ovira Bolgarom premikanje težkega materiala, ki ga hočejo rešiti pred zavezniki. To transporte materiala imajo Bolgari zastražene z močnimi zadnjimi stražami.

Padec Veleasa se pričakuje v kratkem. Verjetno je, da bo drugi zavezniški cilj po padcu Veleasa Uskup, da zopet upostavijo promet na solunsko-uskupski železnici. Iz Uskupa bo prodiranje v Bolgarijo mnogo lažje, kot pa iz strumniškega okraja, kjer branijo prehode močne naravne utrdbe.

Zavezniška zagotovo je skoro popolnoma razdvojila bolgarsko nemško armado vzhodno in zapadno od reke Vardar.

FRANCOZI VJELI 1300 NEMCEV.

Pariz, 25. sept. — Tri vasi v neposredni bližini St. Quentin so okupirale zavezniške čete, prvi uradno poročilo. Francozi in Angleži so okupirali Francilly in Se-lency okoli dve milj severozapadno, in Dalon dve in pol milj jugozapadno od St. Quentin.

Kljub velikemu nemškemu odporu so Francozi potisnili svojo četo do zapadnega roba pri Giffecourt, okoli dve in pol milje južno od St. Quentin. Pri teh operacijah so vjeli Francozi 500 Nemcev. Skupno število vjetih Nemcev zadnji terek na St. quentinem bojišču je 1300. Francozi so vzeli tudi veliko število nemških strojnih pušk.

Francoska kavalerija okupirala Prilep.

London, 25. sept. — 8 Prilepom so Bolgari izgubili glavno komunikacijsko bazo v vardarski dolini, iz katere so preskrbovali njihove armade v okrožju Monastirja. Izguba Prilepa je praktično zapečatila usodo prve bolgarske armade, ki je že zelo izolirana in prišla v nevarnost, da bo popolnoma uničena.

Prilep je 31 milj severovzhodno od Monastirja.

Srbska kavalerija je daleč severovzhodno od Monastirja, kjer je prerazela vzhodno pot za umikanje Bolgarom. Vojna kampanja se je zanesla na bolgarsko ozemlje. (Dalje na 3. str., 1. kol.)

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Izšaja dnevno razen nedelj in praznikov.

LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Cene oglasov po dogovoru. Rokopisi se ne vračajo.

Naročnina: Zedinjene države (izven Chicago) in Kanada \$3 na leto, \$1.50 na pol leta in 75c na tri mesece; Chicago in inozemstvo \$4.50 na leto, \$2.25 na pol leta, \$1.13 na tri mesece.

Naslov za vse, kar ima stik s listom:

"PROSVETA"

2687 So. Lawrence Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT"

Organ of the Slovene National Benefit Society.

Issued daily except Sunday and Holidays.

Owned by the Slovene National Benefit Society.

Advertising rates on agreement.

Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$3 per year; Chicago and foreign countries, \$4.50 per year.

Address:

"PROSVETA"

2687 So. Lawrence Avenue, Chicago, Illinois.

Telefon Lawrence 4635.

Datum v klepetu n. pr. (Juli 30-18) poleg vsakega imena in naslova pomeni, da vam je s tem dnevnom potekla naročnina. Ponovite jo pravilno, da se vam ne ustavi list.

NEMIR V NEMČIJI.

Nemčija je zopet dala glas od sebe. Pred glavnim odborom nemškega rajstaga je nastopil kancelar von Hertling in priznal nekoliko reči, ki jih je svet že davno vedel, ki jih je pa Nemčija ves čas krčevito tajila. Toda kdor bi mislil, da se je kajzerska Nemčija iz vseh izkušenj kaj resnega naučila, zlasti pa, da je spoznala potrebe časa, se zelo moti.

V Berlinu morajo pač slutiti, da jim sedanja vojna ne prinese tiste svetovne hegemonije, o kateri se jim je sanjalo, ko so provorili sedanji krvavi konflikt; ali ideja imperializma ni umrla in kajzerske fantazije niso pokopane, temveč le odgodene. Da so v Evropi potrebne temeljite izpremembe, ki ji podajo novo lice in jo postavijo na podlago demokracije, ne priznava ne Viljem ne Hertling. Če ni bilo sedaj mogoče izvesti vsega grandioznega načrta za obvladanje sveta, skuša Nemčija rešiti vsaj sredstva, s katerimi bi pozneje dosegla, kar se je sedaj izjalovilo.

Nemška vlada je vso večnost trdila, da vodi vojno le za obrambo. Prihajal je dokaz za dokazom, da je pripravljala in v trenutku, ki si ga je sama izbrala, napovedala vojno. Ali ostala je pri svoji trditvi. Prihajali so dokazi iz njene lastne dežele, da je bila vojna od njene strani nameravana; Haase je razkril dejstvo, da je bil Berchtholdov ultimatum sestavljen v Berlinu in namenoma tako sestavljen, da je moral imeti vojno neizogibno za posledico; Lichnowsky je iz uradnih virov pokazal, da je Nemčija vrgla vse poizkuse Anglije za ohranitev miru; nemška vlada je nadalje deklarirala o obrambni vojni.

Ljudje se to trditve imenovali hinavsko. A vendar je naposled treba priznati, da je veliko resnice v njej. Danes vodi Nemčija obrambno vojno, seveda ne za obrambo domovine, ampak za obrambo imperializma, za obrambo rop. Tega seveda ne sme povedati svojemu narodu, kajti dasi so Nemci, ki niso bili vedno taki, v zadnjih letih postali nečloveško potrpežljivi in jim je navidezno izpuhtel ves revolucionarni duh, bo se naposled vendar tudi Fritz lahko vprašal, če ni blazen, ako nosi še nadalje svojo kožo na semenj, le zato, da bo mogla familija Hohenzollern čez nekaj let poslati njegove sinove v klavnico za svoje koristi in za pomnožitev kron na svojih glavah. Hertling govori torej o obrambni vojni in si jo na tihem razlaga po svoje, nemški Michel naj jo pa razume tako, da se ne zbudi noben sum v njem.

Toda sum se vendar polagoma zbuja. Doslej so nam pripovedovale to le časniške vesti. Sedaj je prišel Hertling sam z dragocenim priznanjem, ki izraža mnogo več, nego je kancelar nameraval povedati.

Kajzerjev zaupnik in služabnik je obljubil glavnemu odboru, da ustreže vlada želji državnega zbora po informacijah. Gospod grof torej priznava, da je nemška vlada doslej držala narod v temi in mu ni povedala resnice o dogodkih na bojišču. Po tej obljubi, o kateri morejo le slaboumni optimisti v Nemčiji misliti, da je odkritosrčna, je pa Hertling govoril o "globokem nemiru, ki je obvladal široke kroge prebivalstva".

To je torej beseda, ki naposled priznava resnico. Si-rokih krogov prebivalstva se je polastil nemir; Nemci, ki so štiri leta verjeli vse, kar so jim pravili Bethmann-Hollweg, Michaelis in Hertling, ki so se podvrgli kajzerju kakor otroci očetu, ki so slepo zaupali Ludendorffu in Hindenburgu, so postali nervozni. Okrog njih se gode nerazumljive reči in polagoma se jim dozdeva, da ni vse tako, kakor jim slika "očetovska" vlada.

Če govori von Hertling o nemiru širokih slojev prebivalstva, tedaj mora biti to že splošna prikazen v Nemčiji. Sporadični izbruhi nezadovoljnosti so se javljali zdaj tu zdaj tam ves čas, odkar je vojna, ali vladi ni prihajalo nikdar na misel, da bi bila to priznala in pokazala, da jemlje take stvari resno.

Nemški kancelar seveda ne prihaja z namenom, da

bi iz položaja, ki ga mora priznati, izvajal potrebne posledice. Le zato je nastopil pred glavnim odborom, da bi gasil in zazibal Michla zopet v otroško spanje. "Glavni vzrok nemira — pravi Hertling — je pritisk strašnih štirih vojni let, z vsemi izgubami, z vsem trpljenjem, z žrtvami; ki so bile naložene vsem slojem, vsaki obitelji in večalim manj vsakemu posamezniku. Ali gospodje, če je ta nemir posledica sedanje vojne situacije, dogodkov na zapadni fronti, moram, ne da bi posegel pred izjave, ki jih imamo pričakovati od zastopnika vojnega ministrstva, slovesno izreči, da presegajo dovoljene meje."

Grof von Hertling je v svojem nadaljnjem govoru priznal, da ni bila zadnja nemška ofenziva na zapadu uspešna, in da se je bilo treba umakniti za Siegfriedovo črto; "situacija je resna — je dejal — toda nobenega vzroka ni, da bi nam upadalo srce. Preživeli smo že hujše čase."

V mnenju, da so dogodki na zapadni fronti povzročili največ nemira, se Hertling menda ne moti. Ampak beseda, da je Nemčija preživela že hujše čase, bo za Nemce slaba tolažba, in kar se tiče sedanje vojne, tudi ni resnična. Izvzemši posamezne epizode, ki pa niso bile odločilne, je bila Nemčija do brest-litovskega miru povsod zmogovita. S skrušenjem Rusije in Rumunije je bila na vrhuncu svojih uspehov. In še potem je lahko krmila ljudstvo z nadami vsled posrečenega sunka v Italijo in začasnega uspeha proti angleški črti na Francoskem.

Sedanja situacija je temeljito drugačna. Smešno je, če govori von Hertling sploh še o nemški ofenzivi, ko je Nemčija že dolge tedne na vsej zapadni fronti v defenzivi, in sicer v neuspešni defenzivi in ko se je pričela zavezniška ofenziva razvijati tudi na Balkanu.

Ali hoče Hertling varati nemško ljudstvo, ali vara tudi samega sebe? Glavnemu odboru dajati tolažilne besede, ni težko. Ustaviti razvoj, ki ga predpisuje trda resnica, je druga reč in tudi Hertling nima take božanske sile, četudi se postavlja njegov gospodar vedno z Bogom v eno vrsto. Ako ne bi bili gospodarji Nemčije udarjeni s slepoto, bi morali spoznati, da se ne more vojna končati brez popolne preuredbe razmer v Evropi, pa bi priznali to potrebo in s tem bi lahko svoj narod obvarovali nadaljnih žrtev. Toda svojih iluzij se ne morejo otresti, nujnosti zgodovine ne razumejo, in zato so odgovorni, da pojde ta boj do kraja. Kako dolgo se bo pri tem nemško ljudstvo še dalo tolažiti z lepimi besedami, je drugo vprašanje, na katero dobi morda tudi Hertling odgovor, ki ga ne bo veselil.

Sedma redna konvencija S. N. P. J.

Springfield, Ill. — Na 13. seji v ponedeljek 23. t. m. je konvencija nadaljevala s pravili. V členu "Uradno glasillo" je bilo sprejeto, da je uprava "Prosvete" ločena od gl. tajništva. Upravitelj lista prejema ves denar in ga nalaga v banki ter izplačuje vse račune v zvezi z listom.

Primanjkljaj v bolniškem skladu pokrijejo sorazmerno vsi člani, kakor je bilo doslej. Predlog odbora za pravila, da se bolniški sklad deli po razredih je propadel.

Pristopnina za nove člane je uravnanja po zavarovanju za bolniško podporo. Kdor se zavaruje za \$1 dnevne bolniške podpore, plača \$1 pristopnine, kdor se pa zavaruje za \$2 ali \$3 bolniške podpore, plača \$2 ali \$3 pristopnine.

Asesment v bolniški sklad je povišan na 75 centov na vsak dolar bolniške podpore; asesment v upravni sklad je povišan na 15 centov in razen tega je 10 centov za obilgato številko glasila. Rezervni sklad se spoji s posmrtnimskim skladom. Sklad izrednih podpor odpadde.

Br. Verderbar je predlagal, da se društva razdeli v tri oddelke za bolniško podporo. V oddelku "A" bi bila društva, ki vplačujejo več v bolniški sklad kot pa vzamejo podpore; v oddelku "B" bi bila društva, ki plačujejo približno enako kolikor prejmejo na podporah, do čim so v oddelku "C" društva, ki imajo deficit. Društva v oddelku "A" bi plačala 65 centov asesmenta na vsak dolar dnevne bolniške podpore, v oddelku "B" 75 centov in v oddelku "C" 85 centov.

Ta predlog je bil po živahni debati sprejet, toda nekaj časa pozneje je predlagal delegat Likovič, da se Verderbarjev predlog razveljavi. Sledila je burna debata in posledica je bila, da je bil predlog razveljaven s 77 glasov proti 72 in ostal je bolniški asesment za vse člane enak po 75 centov na vsak dolar bolniške podpore.

V členu "Bolniška podpora" je bila sprejeta važna sprememba. Sklenjeno je bilo, da se za prve tri dni bolezni ne plača nobena podpora, toda po šestih mesecih bolezni je član opravičen do polovične bolniške podpore toliko časa, dokler ni zmogel za delo brez ozira koliko časa je član bolan.

Članom je prepovedano zdravljenje pri mazačih in v mazaških zavodih ali s takozvanimi X-žarki, čeprav morda dobe priznanega zdravnika, ki jim podpiše nakaznico. Kdor se bo zdravil pri mazaču, izgubi vso podporo za čas takega zdravljenja.

Proti simulantom so sprejete stroge določbe in kazni.

Članom je povišana porodna podpora na petnajst dolarjev.

Za revmatizem, krčne žile in samozastrupljanje se izplačuje podpora šele po preteku enega leta od datuma vstopa v društvo.

Društveni zdravniki se volijo le za preiskave prosilcev in sumljivih bolniških slučajev. Bolni člani si smejo poiskati zdravnika, katerega hočejo.

Pogrebni stroški so povišani na \$150.

Asesment za poškodninski sklad se podvoji na 10 centov in ravno tako so podvojene vse stare svote odškodnine za telesne poškodbe.

Odškodnina za operacije je dvojnaka. Za operacije na boleznih, ki so navedene v pravilih, plača enotna največ \$75, za vse druge operacije, ki so navedene v pravilih, pa največ \$50.

Na 14. seji v ponedeljek popoldne je sporečil Br. Underwood, da želi oskrbnik Lincolnovega groba ineti spis kratke zgodovine naše jednote, katerega bo shranil v muzeju poleg groba. Oskrbnik je izjavil, da tako velike slavnosti še ni bilo ob Lincolnovem grobu kot je bila slovenska slavnost zadnje nedelje.

Nato se je sklenilo, da gl. odbor preskrbi zaželeni spis. — Omeniti moram tudi, da so springfieldski listi prinesli v ponedeljek dolga in zelo laskava poročila o naši nedeljski manifestaciji.

V 222. (sobotni) številki "Prosvete" sem poročal, da je na predlog br. Vogriča konvencija prispevala \$216.71 za pokritje stroškov, ki jih ima bratsko društvo v Springfieldu pri banketu v hotelu Leland. Da bo poročilo vsem jasno, ponavljam, da so omenjeno svoto prispevali delegatje prostovoljno iz svojih žepov.

V poročilu o dnevnih gl. bolniških nadzornikov je tudi pomota. Glasiti se mora \$7 namesto \$6.

Poročevalec.

Obnovite naročnino na Prosveto, če vam je potekla.

Ali je rak strokovna bolezen.

Otem važnem vprašanju je angleški zdravnik profesor Tomaž Oliver kot predsednik obrtne higijene povedal svoje mnenje na zadnjem kongresu, ki se je obdržaval v Parizu na institutu za javno zdravje. Sum, da je rak strokovna bolezen se ne more na kratko odvrniti, ker ta strašna bolezen narašča posebno v industrijalnih državah. Profesor Oliver je prišel prvič sumiti, da je rak strokovna bolezen, ko je pred nekaj leti zdravil delavca, ki so kuhali in mešali olje, ki se pridobiva iz gorljive škroplvine. Delavec so imeli na rokah bradavic podobne izrastke, katere je celo izkušen zdravnik smatral za neškodljive tvorbe. Te bradavice so se kasneje spremenile v rakeve ognjnice, da je moral zdravnik nekemu delavcu odrezati roko. Vendar pa ta operacija ni rešila bolniku življenja.

Že prej se sumili, da človek oboli za rakom, ako je trajno v dotiki s snovmi, ki nastajajo pri nepolno zgorenem premogu. Premog sam na sebi ni nevaren. Nevarnost šele nastane, ako je človek vedno v dotiki s sajami. Na Angleškem je rak zelo razširjen med dimnikarji, kar vodi do nazarjanja, da je v sajah snov, ki draži kožo in povzroča, da je pristopna raku. Tudi pri vrtnarjih, ki so imeli opraviti s sajami, so opazili, da so se pojavili znaki te bolezni. Večinoma so bili prizadeti ljudje pod 30. letom. Neki psemletni deček, ki je bil že zaposlen pri dimnikarski obrti, je postal žrtev raka. Posebno značilno je, da se je pojavil rak pri težakih na ušesih, ki so nosili saje v vrečah na svojih plečih. Po statističnem izkazu jih oboli na Angleškem še enkrat toliko za rakom med dimnikarji kot med vsemi drugimi moškimi prebivalci. Tekom treh let jih je v tej stroki obolelo 133 za rakom, mejtem, ko jih je povprečno zbolelo, le 63. Profesor Oliver meni, da pri dimnikarjih tvori njih obrt največjo nevarnost za to bolezen.

V veliki nevarnosti so tudi delavci, ki v plinarnah pridejo v dotiko s smolo, mejtem ko smola v plavžih ni nevarna. Tudi v tej stroki je nevarnost v premogu. Smola dobivajo iz tara, tar pa iz premoga. Tar ostane v nabiralnikih v katerih izžare premog, da dobe iz njega plin. Smola pridobe zopet na ta način, da izhlape tar. V premogovi smoli so gotovo kemične snovi, katerih ni v smolli v plavžih. Te snovi dražijo celice. Na delavce, ki delajo v ozračju polnem smolnatega prahu, pada ta prah na znojeno kožo in obvisi na dlaki, da tako vedno draži kožo. Znoj razkroji nevarne snovi v prahu, da prične nevarno učinkovati na celice. Najprvo postane koža temna in raseva, potem nastanejo bradavice in kasneje nevarne ognjnice. Med 245 delavci, so jih našli 51 s takimi bradavicami. V začetku niso seveda nevarne ako se jih pa ne odstrani, pa postanejo lahko usodopolne.

Nadalje pravi profesor Oliver, da je zelo nevarno delo v tovarnah, v katerih izdelujejo anilinske barve. Tukaj dobe delavci včasoma raka na mehurju. Zdravniki so mnogo takih slučajev že konstatirali in objavili v svojih strokovnih listih.

Štrom Amerike

PODRAŽITEV ŽIVLJENJSKIH POTREBŠČIN.

Washington, C. D. — Po poročilu delavskega departamenta gre čena živlom še vedno kvsko. Cene so šle kvsko v avgustu za dva odstotka, v zadnjem letu so se pa podražila za petnajst odstotkov.

Živilska uprava skuša v detajliranem poročilu znižati pomen podražitve a tem, da pravi, da so se živila od spomladi leta 1917 do spomladi 1918 podražila v splošnem za 31% v trgovini na debelo.

"Poročilo biroja za delavsko statistiko za mesec avgust 1918 dokazuje, da so živilske cene produktov poskočile za dva odstotka nad cenami v juliju 1918," se glasi v Buletinu delavskega departamenta. "Cena osnih produktov je padla. Scenila se je sveža govedina v tem mesecu.

V petih letih od 15. avgusta 1913 do 15. avgusta 1918 so se živila povprečno podražila za sedemdeset odstotkov. Sedemnajst produktov, o katerih je bilo mogoče dobiti podatke, se je podražilo za 52 odstotkov in več. Štirje produkti so se podražili nad 100, 000 odstotkov.

PRODUKCIJA PREMOGA V ILLINOISU.

Springfield, Ill. — Produkcija premoga v državi Illinois se je pomnožila v fiskalnem letu 1918 za 10,995,982 ton. Tako poroča Evan John, ravnatelj državnega rudniškega departamenta. Poročilo izkazuje, da so producirali v 967. rudnikih 89,979,469 ton premoga, produkcija v prejšnjem fiskalnem letu je znašala le 78,982,487 ton.

Produkcija v Illinoisu je razdeljena po distriktih:

Številni rudnikov.	Produkcija v tonah.	Številni rudarjev.	Ser. dnevni del
Prvi	25	2,709,323	5,271
Drugi	25	2,475,912	5,447
Tretji	20	2,659,174	5,376
Četrti	31	8,832,441	5,491
Peti	23	7,788,029	7,488
Šesti	21	11,498,754	9,508
Sedmi	20	6,468,997	9,081
Osmi	28	9,191,318	9,000
Deveti	26	6,167,432	6,400
Deseti	24	12,987,397	9,460
Enajsti	27	5,999,499	11,618
Dvanajsti	42	11,622,761	9,904
Skupaj	376	89,979,469	88,617
Lokalni rudniki	987	1,492,541	5,555
Skupaj	967	89,979,469	91,511

RIBIČI SE NE BOJE SOVRAZ. NIH POTAPLJAČ.

Gloucester, Mass. — "Dajte nam primerno protekcijo in mi vas bomo zalagali z ribami, dokler ena ladja plava na morju," odgovarjajo lastniki ribiških ladij in ribiči na napade potapljač v severnem Atlantiku, ki so bili izvršeni na ribiški brodovja v juliju in avgustu.

Če je sovražnik pričakoval, da bodo ti napadi povzročili strah in grozo med ribiči, je zgrešil cilj. Ribiči pravijo, da bodo odhajali na morje, dokler bo le ena ladja plavala na morju. To pomeni, da se ribiči ne boje kajzerjevih potapljač in so pri volji tvegati svoja življenja, da nalove ribe, ki igrajo veliko vlogo v prehranitvi ljudstva.

Od 22. julija do 26. avgusta so nemške potapljače pogrezile devet in dvajset neoboroženih ladij. Nemškemu kajzerju in njegovim pruskim militarističnim predprijemnikom se mogoče dozdevajo taki čini junaki, dasiravno so v resnici barbari in sramotni. Pravi nič junakega ni v tem, če kdo s topovi ali torpedom napade malo ribiško ladjo. Ali vse nekaj drugega je, če kdo tvega življenje na majhni ribiški ladji na oceanu in izjavlja, da pojde kljub potapljačam na morje, dokler ostane le ena ladja na morju, da zalaga ljudstvo z ribami. V teh besedah ribičev je pravo junastvo, kajti pripravljeni so žrtvovati svoja življenja, da ljudstvo ne bo primanjlovalo živeža.

Ribiči potrebujejo finančno pomoč, boljše zavarovanje ladij in nalovljenih rib in pripravljeni so odriniti na morje.

PRAVIČNA KAZEN.

Sacramento Cal. — Restavrator W. L. Rigelov ni hotel zamorecna rev. T. Allen Harveya in rev. Mr. Holmesa servirati jedil, ko sta jih zahtevala v njegovi restavraciji. Zamorec sta vložila tožbo in Rigelov se je izgovarjal, da se je ravnal po navodilih svojega sina, ki služi v armadi. Priče so dokazale, da je menjal restavracijo in da tudi drugim zamorem ni hotel servirati jedil.

Sodnik Frank J. O'Brien ga je obsodil na \$50 denarne globe.

VELIKA BRITANIJA IMA V NAČRTU SAMOSTOJNO VLADO ZA INDIJO.

London. — Največji eksperiment s samostojno vlado podvzame Velika Britanija, ko dobi Indija samostojno vlado.

Edwin Samuel Montagu, državni tajnik Indije od leta 1917, je izrekel v svojem intervjuju, kaj Anglija pričakuje od samostojne vlade v Indiji.

O Indiji je znano, da ima 315,000,000 prebivalcev. Dežela je z bogata na raznih sirovinah. Juto zahtevajo in potrebujejo vse zvezniške dežele. Iz nje se zalagajo tudi kože v veliki množini. Pridela veliko žita, posebno riža in pšenice. Bogata je tudi na raznih rudah in ima prostorne šume z dragocenim lesom.

Iz življenja Tomaža Križaja

Povest. Pisal Josip Haršar.

PRVI DEL.

(Nadaljevanje.)

Solnce je lezlo višje, bolj in bolj so se začeli poljubljati topli žarki s koprnečimi eveti, in zadetelo je naokoli, da so se širile prsi in z veliko slastjo vsrkavale ta čute omamljajoč vonj. Narahlo je zavrnila po vzduhu, pomlad je plula po njem na nevidnih, lahkih perotih, troseča svoje darove po dolih in bregovih, sipajoča svoj blagoslov v vsako, še tako žalostno in nesrečno srce. Oj, koliko jih je ozdravila, vsaj za nekoliko hipov potolažila, koliko bolesti ublažila! Hvaležen ji je bil človek, hvaležne ptice pod nebom, hvaležno polje in dalj-na plan, hvaležen vrt in gozd, hvaležna trata in potok. Vse ji je iztezalo nasproti svoje roke, se ji klanjalo, klečalo pred njo.

Tačas je stopil pod Polajvee kostanje gospo-ski človek. Čez levo ramo mu je visel siv površnik z rumenkasto svetlikajočo se podvlako; v desnici je nosil dolece majhen ročni kovčeg, ki ga je sedaj postavil na prvo mizo. Nanj je položil tudi površ-nik ter se potem ozrl po senčnatem prostoru.

"Čedno je tukaj," je dejal polglasno. "Dalo se bo odpočiti in skoro gotovo bo dobili tudi kaj dobrega pod zob, zakaj vse izgleda nekam me-stno."

Polaj se mu je približal ter privzdignil v po-zdrav svojo črnogorsko čepico.

"Ugaja vam tukaj, kaj ne, gospod? Dobra nčesa imam, slišal sem, kar ste govorili sami s se-boj. Pa ne da bi hvalil, res je lepo tukaj in tudi dobro, zlato kapljico imam. To vam lahko povedo vsi tržniki, ki hodijo vsako nedeljo semkaj. Gospo-du sodniku se svetijo od veselja oči in lica, ko se-di s svojo častljivo družino tamle pri mizi in ga prazni kozarek za kozarekom od poznega večera. Gospod davkar in kontrolor si takole knalno po-poldne zapojeta, veste, takole natihem, da se ko-maj sliši. Gospod lekarnar in trgovec Kajdiž, ta dva..."

Polaj bi bil še nadalje razkladal lepe lastnosti svojih pivcev, a dolece mu je segel v besedo:

"Že dobro, gospod gostilničar, že dobro. Saj jih bom knalno spoznal sam in osebnó. Vidite, jaz sem novi kancelist, Tomaž Križaj, ki sem pravkar na potu, da nastopim v trgu svojo prvo službo. Koliko pa je še do tja..."

"E, kaj bo, pol ure je, pa nič manj, nič več. Trije kilometri so, prvi v Kačnici, drugi na Oso-jah, a tretji na Osojah. Če pa greste iz trga sem, je prvi na mostu, drugi..."

"Vi ste jako zabavni, gospod gostilničar. Ne čudim se, da zahajajo tržniki radi k vam. Toda s čim mi lahko sedaj postrežete? Lachen sem in že-jen," je dejal smeje se Tomaž Križaj.

"E, prosim, da sedete. Glejte, tako! Za na-vadne ljudi h katerim pa vas ne prištevam, imam onega po štiriindvajset, veste, po njem laže vri-skajo, za ljudi srednje vrste, to je takšne, ki plaču-jejo od dvajset kron direktnega davka, imam po osemindvajset, da se ne prevzamejo, a za veliko gospodo, kamor prištevam vas, imam ono po štiri-deset. Toda to je fino, he!"

Umaknil je z jezika in se obližal. "Torej četrtno tega," je naročil kancelist. "Kaj pa naj jem pri vas?"

"E, golaček že mora biti, čakajte, da pogle-dam! Pri nas je fin golaček, prav takšen, vsako nedeljo prav takšen kot ob volitvah, pa ne občin-skih. Poizkusili boste, gospod kancelist..."

Obrnil se je ter izginil v veži. Tomaž Križaj pa je gledal za njim, majal z glavo ter se smejal:

"Ves svet ima za norec, takšnele človek!" ...

Kancelist se je zamislil in bobnal s prsti po mizi. Bil je mlad, komaj trideset let star človek, inteligentneč obraz, majhnih, živahnih oči, vi-sokega, belega čela. Njegove roke so bile majhne, skoro ženske, z dolginimi, belimi, skoro prozornimi prsti. Tudi volče je bil bolj sibijske stasa in nje-gove kretnje bolj ženske kot moške. Tomaž Kri-žaj ni bil nikdar vojak, kakor so navadno prej skoro vsi kancelisti. Bil je izprva učitelj v majh-nem gorskem selu ter je tam prebil in preстал vse ono dobro in slabo, kakor mora prestat vsak vaški učitelj. Po preteku enega leta je spoznal, da ta stan ni za njegovo šibko truplo, da se bo treba lotiti česa drugega. Ker je imel v mestu omoženo se-stro, se je preselil k njej ter tam prakticiral eno leto pri sodišču. Napravil je potem potrební iz-pit, čakal in čakal, da se kaj odpre, a tu je bil imenovan za kancelista v Brinju, kamor je bil prav sedaj na potu.

In ko je sedel tukaj pod kostanji, so mu hi-poma splule vse misli nazaj v polupreteklo dobo. Zasanjal se je in stotilo se mu je po onih časih, ko je še učiteljeval tam pod goro. Hipoma se mu je zazdelo, da je bilo tistikrat vse mnogo lepše, nego je sedaj, se mu je videlo, kakor bi bil zgrešil pravo pot in bi se nahajal sedaj sredi močvirja, kjer se vdira njegova noga in ne čuti pod seboj trdnih tal. Postajalo mu je tesno pri srcu, da ni videl pomladi okoli sebe, pomladi, ki je nosila toliko upov in nad. Mrklo je bilo njegovo oko, vso to krasoto, ki se je ni moglo nikakor razveseliti v tem hipu.

Tedaj je pa zaslišal poleg sebe ženski glas:

"Dobro dan, gospod! Kam naj položim?"

Privzdignil je glavo Tomaž Križaj in je zagle-dal pred seboj dvoje velikih, črnih in globokih oči. In sam ni vedel, kaj se je zgodilo z njim v tem hi-pu. Vtonilo je hipoma v tih oči vse ono, kar mu je povzročalo še pravičnem, kar mu je tesnilo srce. Prišlo je zavratno in nenadoma. Zasvetilo se je čarobno in z nadnaravnim svetlobo, zasijala je zopet pomlad okoli njega in zadetelo je zopet po evetju.

Izginila je nehoti roke proti njej, ki je prav-kar postavila na mizo jed in pijačo, ter jo je vjel za komolec.

"Kdo si, prikazen nebeska, kako ti je ime? Glej, že davno sem te videl v svojih sanjah, že dav-no sem hrepenel po tebi, a ni te moglo najti moje

oko. Sedaj sem te pa nenadoma areal in ozdra-velo je moje srce, razveselila se je moja duša. Potegnili jo je rahlo bliže sebe.

A ona se je začudila in se je zasmejala, da so se pokazali kakor riž drobni in beli zobje in se je naredila jamica na licih. Zardela je do las ter se iztrgala.

"Ali mi nočeš povedati svojega imena? Res ne?" je dejal vnovič in proseče.

Gledal ji je tako vdano in plaho v oči, da jih je morala povesiti.

"Milena mi pravi," je odgovorila tiho, ko-maj slišno. "Hči sem gostilničarjeva."

"Milena, glej, stopi zopet nekoliko bliže! Pro-sim te! Povedati ti hočem nekaj. Glej, Milena, lepa si in razveselila si moje srce!"

Hotel jo je vnovič vjeti za roko, toda tačas se je zopet prikazal Polaj na vratih. Ali stopal je takoj za hišo in izginil za vogalom.

Milena pa je naglo odhajala v hišo, rahlo zi-baje se v bokih in komaj in lahko dotikajoča se do tal...

Ko je čez nekoliko časa odhajal kancelist, je stopil še prej v kuhinjo.

"Ali mi daš roko v slovo, Milena?" je dejal ti-ho in se ji je približal.

"Čemu naj vam bo moja roka?"

A vendar mu je podala svojo drobno, toplo desnico.

Stisnil jo je, naglo pritisnil na svoja ustna ter poljubil konce nje rožnatih prstov.

"Oj, kako ste hudobni, gospod kancelist," je dejala vsa zmešana in mu odtegnila roko. "Čakaj-te, povem vaši, kakor hitro jo spoznam!"

Vjel jo je vnovič za roko in zopet poljubil. Nato se je pa naglo obrnil in odšel.

Stopila je na prag ter skrivaj zrla za njim, ko je stopal lahko in hitro navzdol po cesti.

Ozrl se je tudi on in jo je zagledal, zakaj bi-stro je bilo njegovo oko. In zamahnil je z roko proti njej.

Tedaj je pa zopet zardela in planila v hišo...

II.

"Živio!" — Servus, prijatelj! — Glej, saj si že tukaj!"

To je bil prvi pozdrav, ki ga je zaslišal To-maž Križaj pri svojem dohodu v trg, in sicer že na mostu pri tretjem kilometru. Zdrnil se je To-maž iz svojih sanj in podal roko svojemu prija-telju izza učiteljevanja.

"Zdravo Strel! Dober pomen je, da srečam te-be prvega. Ali si vedel, da pridem in si mi priš-l nasproti?"

"Govorilo se je sanoi nekad, da si imenovan, a nihče ni vedel, kdaj prideš. Slučajno sem hojal danes nekoliko na iprehod in tu sem te zagledal, kako stopaš zamišljeno proti svojem novemu domovanju, tako zamišljeno, kakor v onih časih, ko si še pasel otroške duše tam pod goro. Še ve-duo sanjar, kaj?"

"Ne tajim, da me, toda vendar se je mnogo izpremenilo od tistikrat. Tudi tebi se pozna, Strel, da nisi več tisti. Neka senca leži na tvojem prej tako jasnem čelu, in tista tvoja elegantna gib-čnost, se mi zdi, se je nekam ogulila, ne zameri mi!"

Strel se je prisiljeno nasmejal.

"Dobro vidiš, prijatelj, ali si pa uganil. Kaj hočem, življenje ni praznik, je dejal nekaj Gregorčič in gotovo si tudi sam najbolj občutil. Mimo mene ni šlo z lahkimi koraki in na solne-nih žarkih, še celo mesečnih, onih blelih in trepe-čočih mi ni privoščilo. Vsa pokrajina je bila pre-peta s težkimi, temnimi oblaki, in pod njimi je vladala ona mučna, neznozna tišina, dan za dnem, teden za tednom, mesec in leta. Komaj sem di-hal, težko breme je pritiskalo name, tlačilo me k tlom, in ni se mogla dvigniti moja glava več kviklji. In v svojem obupu sem iztegnil roke pro-ti nebu ter prosil bliska in groma in toče, samo da bi prešla ta grozna tišina, da bi se odvalila od mojih živcev vsaj za trenotek. A nebo ni imelo usmiljenja z menoj, ni poslalo ne bliska, ne groma in ne toče, še vedno leži nad menoj, kakor je ležalo v prejšnjih dneh. Zdelo se mi je nekaj, prijatelj, da sem bil velik, večji, kakor je marsi-kdo drugi, ki se je delal velik, a videl sem, da sem majhen, tako neznamen kakor otrok v zibel, ki se ne more geniti, ko ga je privezala nanjo mati ter odšla z doma po svojih opravilih. A zdaj so veliki drugi, vsaj v mislih svojih so veliki. Blagor jim, da ne vidijo, da se ne zavedajo! Toda pustiva to, prežalostno poglavje je za prvi pozdrav!"

Molče sta stopala prijatelja dalje. Tomaž je začuden opazoval Strela, spoznal je takoj, da bi bila tukaj vsaka beseda odveč, zato je umolknil. Vedel je, da je brezmiseln vsaka tolažba pri ta-kanih značajih, kakoršen je bil Strel. A hudo mu je bilo in nehoti mu je nizko klonila glava.

"Ali imaš še stanovanje, Tomaž?" se je hi-poma spomnil Strel. "Ne? Koliko pa potrebuješ? Kakor vidim, nisi še oženjen?"

"Koliko naj potrebujem? Ena srednjevelika čedna soba mi zadošča popolnoma. Ali imaš ti kaj pripravnega?"

Strel je pomislil.

Ako nisi preveč izbiren, ako ne pogrešak razgleda na naš veliki trg, ampak se zadovoljiš s skromnim pogledom na šolski vrt, kjer raste že nekaj let sam krompir in fižol, pa v kotu nekaj čebule za častljivo družino našega nadučitelja, ako ti semtertje ne preseđa otročji jok, ki se mu ne more ubraniti, da ne bi prebil vrat in sten, ako te preveč ne razburja hreščeč glas nerovne ženske, ki prevpije tri četrtna dneva in skoro polovico noči, ako se ne bojiš ropota podgan nad svojo glavo ako..."

"Dovolj, dovolj teh 'ako', prijatelj! Torej ti imaš na razpolago sobo, ki bi mi bila všeč po-leg vsega, kar si mi tako radodarno naštel. Vza-mem jo preden jo vidim."

Strel ga je pogledal od strani skozmignil z ramami ter dejal:

(Dalje prihodnjič.)

Saša Nadin:

O zdravstveni preosno-vi socialnega reda.

(Nadaljevanje.)

Socialnoenergetski svetovni si-stem nadomesti vse te stare, pre-perle delne sisteme, nadomesti tudi sedaj najmočnejši družabni stroj židovski kapitalizem. Seve se pa to ne bo zgodilo z mirnim premišljevanjem, marveč le z vse splošno človeško delavnostjo, ko vse vladajoče starosemitske vred-note in cenitve hote in vede pre-vrednotimo in izpremenimo v so-cialnoenergetične življenjske tvo-ritve. V to je treba vseke poštvo-valnosti posameznikov, ki bodo mnogokrat trpeli osebno škodo, da se ne bodo dali uspavati židovske-mu bahaštvu, zlatu in nasilju. Se-veda osamljeni posamezniki ne zmorejo mnogo. Toda družbo tvo-rijo posamezniki in konč gre le za osebe. To so veliki najditelji in iz-najditelji, ki iščejo tudi pota v boljšo bodočnost. Samo pogledno v zgodovino prirodnih ved, čistih in uporabljenih, in našli bomo te-meljne smeri bodočega socialnega reda, že imamo to so zdravstvena veda in umetnost, ki mora nepos-redno arejevati človeško potreb-ščine, in tehnika, ki stvarno služi tem potrebščinam. Kako krasno družabno zgradbo bodo zgradile prihodnje vede, kadar se osvobode suženjskih spon Semizstva!

Dvoje velikih temeljnih dolž-nosti se mora človeško zavedati: prva dolžnost je bit, zdrav, druga dolžnost je delati. Na splošno nam je pač lahko govoriti o teh dveh dolžnostih, težko pa se jih je dr-žati v sodobni splošni družabni raznorodnosti. Obe ti dve temeljni dolžnosti pa se podvržeta vse-splošnemu delavnemu principu. Prva veže človeško vest k delu na osebi, druga pa veže delo v stvarjo. Vse pa je delo in delovni zakon.

Da, priznati moramo zopet stal-ne in neizpremenljive zakone, ki je potrebno za njih kritje, upo-rabljena znanost pa ureščujejo to delo. Čemu nam je še 'arozidjsko' vedstvo in skrbstvo naših duš?

S tem da uredimo človeško družbo po socialnoenergetičnih zakonih, smo premagali vsa stara verska in ne samo židovskega. Nebeško kraljestvo je kakor v nebesih, po katerih se rayna vse življenje, ki ga nebeško solnce daje zemlji. Novi družabni red bo obsegal vso površino našega pla-neta. Tehnika je že vse dele zem-lje naznanj približala drugega drugemu s prometnimi sredstvi pare in elektrike. Približajmo tudi človeka človeku notranje z zakoni življenja, z zakoni dela. Ocenjujmo vse naše delo znanst-veno, kazalno, socialnoenerget-sko. Vstvarimo vrednotno kultu-roznanstveno menjalo in vstvari-mo tudi neko splošno človeško ob-čilo za vse fizične in kulturne naj-nujnejše potrebe, to je vstvari-mo znanstveni pomožni jezik, kakor ga že morda pričinja iz-boljšani esperanto ali dio; potem bo delavnemu človeku zagotovlje-no življenje, ki ga bo vredno žive-ti! Če smo to dosegli, smo postavi-li na mesto sedanje židovske re-nti se osredotočujoče pravno družbo. Potem bodo živeli ljudje v svetu vzajemno se podpirajočih bratov, ne pa med bestijami. Ka-kor sem že povdarjal, bomo do-segli tak prehod iz tega sveta kri-ve v srečno splošno svetovno pravo le s človeško delavnostjo, z za-konito vzgojo in organizacijo vseh kulturnih ljudi. Vzgoja na-rodov zahteva za bližnjo bodo-čnost velikanskih naporov. Seve-da se bo to vzgojno delo bistveno razlikovalo od onega dela, kake-šno izvršujejo zgodovinski naj-močnejše družabne organizacije, kapitalistično židovstvo in pa Je-zusova družba, ki šteje danes ka-kih 16.000 članov, med njimi ka-kih 7000 svecenikov. Zlasti za ti dve organizaciji gospodstva (obla-sti) velja, da silijo s svojo stro-go voljo v mnogokrat nepravne smeri. Na delu temelječa družna organizacija pa vsebuje učelo zdrave prirodne vzgoje. Zato ne more nobena sila zadrževati njene bodočnosti. Vsekakor pa moramo zaenkrat računati s strašnim za-suznjenjem in propadom človeš-kega rodu; pretrpeti bo treba še strašne napore, da bomo našli pot k ozdravljenju socialnega življe-nja. Toda smoter je tega napora vreden.

Najbolj nasprotuje socialnemu osvobođenju židovska organizaci-ja svetovnega gospodstva, ker je stroga in zelo namenu primerna; tudi docela odgovarja posebnosti židovske nomadske krvi, koje me-šanca se je ustalila pod vročim solncem pustinj tekot mnogih tisočletij in ki se je tudi med krščanskimi narodi ohranila skozi dve tisočletji ter jih izkoriščala in pustošila ter se tako povspela do sedanje svetovne oblasti. Pa židje niso samo nomadi, ampak so že po svoji krvi razpoloženi za ropanje. Tako so ostali do danes, tako bodo ostali najhrbši še dolgo, le da so sedaj med masami krščan-skih narodov teh tajni notranji sovražnik in tako mnogo nevar-nejši, nego so nekoč bili ob robih svoje pustine, posebno ko se jim je še tako izvrstno posrečilo najti si s posredovanjem krščanstva ubogljive oblike izkoriščanja in potrpežljive ovčice, ki se dajo svo-jim pastirjem rađe ostriti za ne-beško plačilo. Rafinirana inteli-genca in organizatorični dar, ki ga imajo židje, se pozna do danes zlasti v tem, da sistematično razmišljajo, kako najti nove mož-nosti izkoriščanja na vseh kultur-nih poljih in da te možnosti tudi najdejo. Svojo genialno nadarje-nost socialnih vojskovodij doka-zujejo s svojimi gospodarskimi in splošno civilizatoričnimi roparski-mi pohodi, s katerimi se vojujejo proti vsem narodom vstrajno in smoteno v vseh časih in vseh kulturnih deželah po ekonomskih in teološko racionalnih načelih. Danes, ko imajo židje, najboga-tejši narod zemlje, toliko časa, in jih težko delo skoraj ne tišči več, je taktika njihove tajne vojne lo-gična, znanstvena, kakor nikdar poprej, zlasti ker služijo židov-skemu tajnemu generalnemu šta-bu, če tudi nevede, skoro vse naj-boljše glave svobodomiselnega krščanstva.

Na tako krvno razpoloženje ži-dovstva moramo posebno paziti pri zgradbi delovne svetovne države. Židom je to dejstvo dobro znano. Oni dobro vedo, da jim bo njihovo kulturno roparstvo med ljudstvi onemogočeno, kakor hitro bo njihova družabna funk-cija vsem odkrita; ti proroki ču-na se že sedaj mrzlično priprav-ljajo na bodočnost. Teoretično ve-do prav dobro, da je za nje edina rešitev v povratku k zemlji. Zato je tudi razumljivo, da hočejo zi-onisti poljedelsko kolonizirati Pa-lestino.

Bedna od židov tako dolgo goljufana in zlorabljena krščan-ska ljudstva pa v svoji dobri ve-sti in npravni premoči ne bodo vra-čala enakega z enakim, če tudi bi to odgovarjalo nastajajoči kav-zalni zavesti, marveč bodo že iz veselja, da se morejo mirno reši-ti tega zgodovinskega tlačitelja, sama pomagala pri odpravljanju židovstva. Morda se bodo židje pod onim vročim podnebjem, kjer so vzrastli v mlade kulturne no-made, povrnil k svojemu prirod-nemu pomlajenju in ozdravljenju že zato, ker bodo kot večni žid-je, kot šiba narodov postali — nemogoči.

Sicer se pa za končno usodo te-ga rušilca in lažnika Mefistofela in za njegovo "pridobilno pravo" (Glej Goetheovega Fausta) ne bomo več mnogo brigali, kadar se bo sam že onemogočil in razdal svojo zgodovinsko bogatijo, mar-več bomo nadaljevali Faustov pošteni boj proti vsemu kovar-stvu in sleparstvu; mi vsi, ki se z delom trudimo in hočemo s tem delom pošteno živeti, se moramo osvoboditi iz tega kapitalistične-ga suženjstva. Bodoča usoda sve-tovnih in krvnih drugov, teh od-jahveta ljubljeneh nesramnih za-suznjevateljev nas ne sme preveč brigati, pač pa nas mora polniti globoko nezaupanje proti onim, ki izhajajo iz tisočletne svetovne izkoriščevalne družbe in ki nas bodo morda hoteli varati z zadr-dili, da se udajo v novi socialni delovni red. Mnogo bolj nego usoda te starotestamentne in tahnudistične cerkve in tega popovski-ga naroda nas briga usoda krščan-skih cerkev. Te od talmudistov iznajdene institucije so sicer po-večini že izgubile svojo moč nad dušami, vendar pa je njihov vpliv še velik; oni še vedno zadržujejo samostojni razvoj narodov, kar je končno bil glavni namen nji-hovih ustanoviteljev.

EMBARGO NA LESU.

St. Louis, Mo. — Železnika u-prava v St. Louisu je odredila, da se ne prevažajo les v mesta, ki se nahajajo vzhodno od reke Missis-sippi in severno od reke Ohio.

MILKO VOGRIN

Novela. — Pisal dr. Stojan.

(Nadaljevanje.)

Tu pa se je zdaj jelo brez mi-losti klati in mesariti. Iz ene so-be v drugo gonila je naša straža ustaš, deloma jih s kopiti pobla-jala na tla, deloma pa prebadala z bajonet. Ali nekaj ustašev se je pa vendar bilo le še rešilo. Naj-več jih je seveda skozi okna pu-skakalo iz hiše, a nekaj se jih je tudi po sobah v kotih in pod po-steljami potuhnilo, mence da ni-dejo tako smrti. Temu pa je bilo drugače. Zakaj Vogrin je vse so-be sam preiskaval, da mu nobe-den ustaš ne ostane potuhnen pod streho, a med tem sem jaz stražil hišne vhode, prišedši tovarišu na pomoč. V prvih sobah so našli mnogo ranjenih in ubitih Turkov. Marsikatega so pa tudi še ee-lo zdravega izvlekli iz temnega kota ali izpod nizke postelje na dan.

Zadnja soba v prvem nadstrop-ju je bila za častnike. Baš skozi to sobo je več ustašev uteklo. Po-skakali so bili skozi okna na tla. Ta beg in nočni nemir pa je bil bolnike hudo prestrašil. In neka-teri izmed manj ranjenih so se e-to sami poskrili pod posteljami. Stoprav ko se prikaže častnik Vo-grin na čelu svoje straže z lučjo v roki, naznanjajoč, da je vsa ne-varnost pri kraju, izlezejo ven iz svojega skritišča.

Le eden izmed njih tam v skrajnem kotu si ni upal na sve-tilo. To je bil nadporočnik — ba-ron Benda. Čul je znan glas ter spoznal po govoru svojega sovra-žnika — Vogrina. Srce se mu je treslo samega strahu in sramote. Rajši bi bil videl, da ga prebode Turek, nego da bi moral zdaj iz-pod postelje — Vogrinu, svojemu rešitelju pred oči.

Ali takoj zapazi neki stražnik, da kuči človek tam v kotu pod posteljo. In vojak zakriči: "Tu je še en ustaš," ter udari s kopi-tem svoje puške po njem.

Vsi se zavzamejo, nad tako tur-ško predznostjo ter obkolijo po-steljo v veliki razburjenosti žugaje s smrtjo ustaša. Ali ko se pa ta le ne izklopa izpod postelje, pa še zaukaže Vogrin: "Pojdj ven, ako si Turek ustaš, sicer te takoj s sabljo posekam!"

Jecljaje in zamolklo odgovori sedaj moški glas, da ni ondi usta-ša. Ali predno more Benda, ves o-mamljen po hudem udarci, pove-da: stan in svoje ime, izvleko ga siloma stražniki izpod postelje ter ga pehaajo močno drže pred po-veljnika.

Z očmi uprtimi v tla, mršavih las in bledega lica stal je zdaj ba-ron Benda — pred Vogrinom! Da pa se zadnji prepriča, ali je to res ustaš ali ne, privzdigne blečo svetilko in mu posveti v obraz. A kakor da bi mrtvec nenadoma stopil človeku pred oči, tako se zganeta v enem in istem trenutku oba, Benda in Vogrin. Kakor ob-sojenec na smrt, stal je baron pred svojim rešiteljem Vogrinom, gledajoč nepremično v tla.

Vogrinu se pretrese duša pri tem pogledu. Vse storjeno gorje in krivice stopijo mu v tem hipu hujše kakor kdaj koli pred oči. Srd in sovraštvo vzkipi na novo v njegovem srci. In v tej razburje-nosti in brez zavesti bi bil on svo-jeja sovražnika kakor Turka u-staša z sabljo prebodel, ko bi ne bila misel na Olgo zadrževala in krotila maščevalne strasti in to-gote njegove!

Vsa straža je bila svojega čast-nika in pred njim stoječega navi-deznega ustaša obstopila. Nikdo od njih ga ne pozna. A ker tudi sam ničesa ne govori, mislili so že vsi, da je ta potuhneni ustaš, vrg-si orožje skozi okno, slekel svojo vrhujo obleko, češ, da se tako najlažje utaji in reši nagle smrti. Poželjivo in razkaženo gledajo vojaki na svoj plen, hoteč prebo-sti ga v svoji togoti, kar zadoni močni glas Vogrinov: "Pustite ga; on ni ustaš on je..."

Pri teh besedah pa ga še Vogrin enkrat s strupenim pogledom pre-meri od nog do glave, in ne izgo-ovorivši besedice več pusti ga sredi temne sobe stoječega. A s stražni-ki pa gre ven na prsto, in tu si o-hladi pod milim nebom dušo in srce!

(Dale)

Vojaki! Vzemite "Prosveto" seboj v vojaški tabor. Poljite nam naslov s starim vred čim pri-dete v vašaljša.